

איגוד אברכי הכוללים בעיה"ק טבריה ת"ו בראשות הרבנים ראשי הכוללים שליט"א

כולל 'אהבת שלום' * כולל 'אור תורה' * כולל 'בית דוד' * כולל 'היכל יוסף' * כולל 'השל"ה'
* כולל 'יוסף חיים' * כולל 'יקירי טבריה' * כולל 'משכיל לאיתן' * כולל 'נחלת אפרים'
כולל 'עיון התלמוד' * כולל 'קנייני התורה' * כולל 'רבי מאיר' * כולל 'רבי עקיבא' * כולל 'שערי גילה'
כולל 'שערי דעת' * כולל 'תורת חסד' * כולל 'תורת רחמים' * כולל 'תפארת טבריה' * כולל 'תפארת יצחק'

"שתהיו עמלים" - להעמיק ולהתרכז "בתורה". שיחת הכנה לקבלת התורה

מפי מורינו ורבינו ראש ישיבת "עמרת ישראל" וחבר מועצת גדולי התורה
הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א

מעלת ה"יחידיו"

(1) מורי ורבותי!

אני מבין, שכאן התכנסו תחת קורת גג אחת, אנשי הכוללים של העיר טבריה, והסביבה. יש ענין מיוחד של - "ויענו כל העם יחדיו ויאמרו" (2), כנראה שה"יחידיו" יש לו מעלה מיוחדת. החידוש ב"יחידיו", זה לא רק אנשים שונים שמיישרים חילוקי דעות. אזרבה - אנשים שהם בעלי דעה אחת, בעלי מטרה אחת, ה"יחידיו" שלהם יותר גדול, ומעלתם מאוד מבורכת. חוץ מהמעלה של "ברוב עם הדרת מלך". כי לשם מה מתכנסים כאן כולם? כדי להיזכר מהו חג השבועות, מהו חג מתן תורה. כדי לדעת מה עומד לפנינו! האנשים האלה, האברכים שהתכנסו כאן, חייבים לדעת, שעל שכמם רובצת האחריות של כל העיר, והמחוז ואינני רוצה להרחיק לכת, אבל האמת היא שזאת אחריות על כל כלל ישראל.

ב-ר-י-ת-י! הברית של תורה!

זה לא רק מצד המצוה שיש בתורה, ויש מצוה, ועוד איזו מצוה, אנו מברכים בכל יום "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעסוק בדברי תורה". אבל יש בתורה את הערך העצמי של 'תורה'. ברית-יש רק עם 'תורה', אין ברית עם דבר אחר. היא המקיימת, המחייבת, המדביקה את העולם. זה 'תורה' - 'תורה' - 'תורה' ומי אמון על החלק הזה? מי? כל אחד מאלה שיושבים כאן. וחייבים לדעת את זה.

שם "תורה" בפני עצמו

אבל אני רוצה לומר לכם, מורי ורבותי, ודאי! ודאי ש'תורה' היא חלק, ואחת מהמצוות החשובות ביותר, אם לא החשובה ביותר אם אפשר להתבטא כך. אבל 'לתורה' יש ערך מצד עצם השם של 'תורה', לא רק מצד המצוה שבדבר. כשירמיהו הנביא אומר, "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי" (8). רבי חיים מוואלז'ין (9), במילותיו המרטיטות, אומר: אילולי חס וחלילה - כך הוא כותב - שיהא העולם פנוי, אפ"ל חלק מרגע אחד מתורה, יחזור כל העולם לתוהו ובוהו (10). הברית של התורה-שמזכיר רבי חיים מוואלז'ין היא לא מצד ה'מצוה', אלא מצד ה'תורה', 'לתורה' ערך של 'תורה'! היא גם נמצאת במסגרת של המצוות, מצות תלמוד תורה, אבל יש לה ערך מצד עצמו (11).
ה'תורה' מקיימת את העולם!

לעמוד לשם 'עמל'

אבל מורי ורבותי, לא כתוב כאן רק 'תורה'. 'תורה' זה נפלא. כשיהודי בא מעמל יומו, ורץ לבית הכנסת, ולומד דף גמרא, מה יש לך יותר מזה! אין! אבל יש! אין אצלם. אבל אצלנו -אצלנו לא מדברים על 'דף היומי', שהוא דבר עצום, אצלנו מדברים על 'עמלים בתורה'. ובחז"ל (14) כתוב, מלמד שהקדוש ברוך הוא מתאוה לישראל שיהיו עמלים בתורה (15). יש כביכול לקדוש ברוך הוא תשוקה לעמלות שלי ושלך. עמלות בתורה איננה רק 'היכי תמציל' היא איננה מכשיר עזר. ודאי שהיא גם מכשיר עזר. אני לא ראיתי מי שידע ללמוד בלי עמלות, פשוט, לא ראיתי. אני לא ראיתי אדם גדול שיצא רק מסדרי לימוד, פשוט, לא ראיתי. ואין מי שאמר לי שהוא ראה. כי אין! עמלות זה ערך עצמי, זה לא רק זה. ודאי שצריכים את העמלות כדי לדעת, אי אפשר פשוט אחרת. אלא, עמלות זה ענין לעצמו (16).

אורייתא וישראל בקיום העולם

ואיך התורה מקיימת את העולם? על ידי שישראל עוסקים בה.
תורה בלי ישראל - היא לא תורה.
כן, היא היתה גנוזה תתקע"ד דורות לפני בריאת העולם (12), אבל מאותו רגע שחצה את ההיסטוריה לשנים מתן תורה. לפני מתן תורה, ואחרי מתן תורה. מאותו רגע, חלה הצמידות הזו שהתורה זקוקה לכם, לא פחות ממה שאתם זקוקים לתורה (13).

"שתהיו עמלים בתורה"

הייתי רוצה להעיר איזו הערה. "אם בחוקותי תלכו, ואת מצוותי תשמרו, ועשיתם אותם" (4). "אם בחוקותי תלכו, ואת מצוותי תשמרו", הרי המצוות אמור - שואל רש"י (5) בשם התורה כהנים (6) אלא שתהיו עמלים בתורה (7). בואו נדבר בעומק הפשט. מה כתוב כאן? וכי תורה זה לא חלק מהמצוות? ואולי מן החשובות שבמצוות. אז מדוע להוציא את התורה?

בתורה - רק בתורה - קיים המושג של 'עמלים בתורה'. בשאר מצוות, גם אם עמל הוא, אין זאת אלא 'לפום צערא אגרא' (אבות ה' כ"ג). בתורה, ה'עמל' הוא מעיקרי התורה. בשאר מצוות, ניתן השכר על המצוה בהתחשב בצער. בתורה, ניתן השכר על העמל בלתי תלוי. [ידוע מה שפירש החפץ חיים] על הנאמר (ברכות כ"ח ב') 'אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר'. ופירש החפץ חיים כי אנו מקבלים שכר על ה'עמלות'. עד כאן. וראה דברי הב"ח (אורח חיים סימן מ"ז ונוסחא) שכתב 'שעיקר ההבטחה שהבטיחנו הוא יתברך, לא היתה אלא על עסק התורה, הוא העמל והתורה, כמו שכתוב 'אם בחקותי תלכו', שתהיו עמלים בתורה'. עד כאן לשונו.
12. שבת פ"ח ב', זבחים קט"ז א' ועוד.
13. א.ה. בברכת מרדכי (שמות פרשת יתרו מאמר 'מתן תורה וקבלת התורה', מהדורת ווינרעב ג'ס תשס"ו, עמוד ר"ד ואילך) הוסיף וכתב, 'קודשא בריך הוא אורייתא וישראל חד נינהו', אינו רק 'מצרכי' ישראל, אלא 'מצרכי' התורה. וכמדת התהדק והתדבק ה'חד', בין הקדוש ברוך

10. וזו לשון נפש החיים שם, "והאמת, בלתי שום ספק כלל, שאם היה העולם כולו מקצה עד קצהו פנוי חס ושולם אף רגע אחת ממש מהעסק והתבוננות שלנו בתורה. כרגע היו נחרבים כל העולמות עליונים ותחתונים, והיו לאפס ותוהו חס ושולם".
עד כאן לשונו. א.ה. וראה בברכת מרדכי (כ"ז פסח לצאת חג השבועות מאמר 'מתן תורה', מהדורת ווינרעב ג'ס תשס"ו, עמוד כ"ז-ח) שביאר על פי זה מה שהקשה אחד מגדולי ראשי הישיבות של הדור הקודם על הפיוט 'עלונים ששו ותחתונים עליו בקבלת התורה', והלא המלאכים לא רצו לתת את התורה למשה, ומהו 'ששו'? אלא שבמעמד הר סיני נתברר להם שאין קיום המלאכים תלוי בהיות התורה בגניז מרומים. כי אם בהיותה אצל ישראל שיעסקו בה, ואז יתקיים כל העולם כולו, וכמבואר לקמן ובהערה 13.
א.ה. בברכת מרדכי (ויקרא פרשת בחקותי מאמר 'עמלים בתורה', מהדורת ווינרעב ג'ס תשס"ו, עמוד שס"ג-ד) הוסיף וכתב, 'בכל המצוות, גם אם חייבים לעמוד כדי לקיימן, אין העמל אלא דבר שנאלצים לעשות אותו, כדי לקיים את המצוה. לא קיים מושג של 'עמלים במצוות', אבל

1. השיחה נמסרה מפי מורינו הרב שליט"א בערב ראש חודש סיון ה'תשע"ח, בכינוס 'הכנה למתן תורה, ויחן שם ישראל נגד החר', באולמי 'בית ברזיק', לאברכי הכוללים בעיר הקודש טבריה ת"ו, אשר אורגן על ידי 'האיגוד'-איגוד אברכי הכוללים בעיה"ק טבריה, ונערכה על ידי א.ש. ועל אחריותו בלבד.
2. פרשת יתרו, שמות יח' ט'.
3. משלי י"ד כ"ח.
4. פרשת בחקותי, ויקרא כ"ו ג'.
5. שם ד"ה אה.
6. ספרא ריש פרשת בחקותי פרשה א' ב'.
7. וזו לשון רש"י שם, "אם בחוקותי תלכו. יכול זה קיום המצוות? כשהוא אומר 'ואת מצוותי תשמרו', הרי קיום המצוות אמור. הא מה אני מקיים 'אם בחוקותי תלכו'? שתהיו עמלים בתורה". עד כאן לשונו.
8. ירמיהו ל"ג כ"ה.
9. נפש החיים שער ד' פרק י"א.

איגוד אברכי הכוללים בעיה"ק טבריה ת"ו בראשות הרבנים ראשי הכוללים שליט"א

כולל 'אהבת שלום' * כולל 'אור תורה' * כולל 'בית דוד' * כולל 'היכל יוסף' * כולל 'השל"ה'
* כולל 'יוסף חיים' * כולל 'יקירי טבריה' * כולל 'משכיל לאיתן' * כולל 'נחלת אפרים'
כולל 'עיון התלמוד' * כולל 'קנייני התורה' * כולל 'רבי מאיר' * כולל 'רבי עקיבא' * כולל 'שערי גילה'
כולל 'שערי דעת' * כולל 'תורת חסד' * כולל 'תורת רחמים' * כולל 'תפארת טבריה' * כולל 'תפארת יצחק'

הריכוז ומפריעי

מה זאת עמלות? תדעו לכם מורי ורבותי, אני בטוח שאתם יודעים את זה.

'מחלת הדור' – זה חוסר ריכוז, המחשבות 'עפות', הוא פותח כאן, ואין אנחנו יודעים איפה הוא יסיים את המחשבה שלו. תוך רגע אחד, הוא יכול להתעורר כמה פעמים, יקיצה ממש מתוך שינה, לא רק מתוך שינה, שינה זה כבר דבר טוב, מתוך הזייה. מסתובבים בעולם בני אדם חצויים, בני אדם שנמשכים ונגררים. והשטן יש לו כל מיני אמצעי עזר, איזה המצאות, איזה גאונות, ממציא גאונות.

איך אפשר לשבת וללמוד כשיש מכשיר שיש בו כל הרפש שבעולם? זה מושך!

היצר הרע יודע איך למשוך. יש לאדם חוסר ריכוז, והיצר הרע, השטן, ממציא המצאות להגביר את חוסר הריכוז הזה, הוא שם אותנו בתוך עולם של זוהמא, הוא שם אותנו בעולם אחר. אך גם אלה שברוך ה' אין להם שייכות לדברים האלה, באופן עצמי וישיר, או באופן עקיף, עדיין הריכוז לא מובטח אצלם.

זהו עמל התורה ! להתרכז!

אינני יודע מה הפסיכולוגיה חושבת. אנחנו יודעים, שבידי האדם זה הדבר, להתרכז. ישנם אמצעים ואמצעי עזר להתרכז. גם לנו יש. מתוך התורה, ובתוך התורה, ועל ידי התורה. אבל אם אנחנו חושבים שבזה גמרנו את הפרשה של 'עמל', לא!

עומקה של תורה

וכאן אני רוצה לפנות אל אחיי ורעיי. הקשר האמיתי של אדם עם התורה, החדירה האמתית של תורה אל תוך האדם, לתוכו פנימה, זה על ידי העיון בתורה, על ידי העמקה בתורה, על ידי 'לומדות'. למדנות זה

לא איזה 'לוקסוס'. זה לא 'לוקסוס'! ש"ס זה לא 'לוקסוס'! ש"ס זה מינימום! גם ש"ס מה שנקרא ש"ס זה עוד לא ש"ס. ש"ס זה ש"ס! ש"ס צריך לדעת! ש"ס צריך להבין! צריך לחדור. צריך להעמיק. וזהו עמל התורה⁽¹⁷⁾.

הא בהא תליא

אלו הם שני הדברים: **ריכוז והעמקה**. ואם תימצי לומר, האחד תלוי בשני, ומביא את השני. מי שרגיל להעמיק, ההעמקה מושכת אותו, אין לו כל כך בעיה עם הריכוז. מי שמקרקרת אצלו 'בעיה תלמודית' בתוך המוח, גם כשהוא הולך למכולת, גם כשהוא נמצא בדרך, אין לו כל כך בעיה עם הריכוז. ומי שמרוכז, הוא מסוגל להעמיק. שני הדברים האלה הולכים יחד, זאת מטוטלת. המטוטלת נעה מצד אחד לצד השני, כמו המטוטלת של השעון, פעימות השעון, מקצה לקצה.

תורה'דיג'

וכאן באה עוד נקודה, "אם בחוקותי תלכו" מה פירוש הדבר, "אם בחוקותי תלכו", מהו עומק הפשט? הכל נכון, הכל קדוש, כל פירוש הוא מקודש. אבל היסוד הוא, שיש דבר אחד, שההליכות הפרוזאיות⁽¹⁸⁾, היומיומיות, הדברים המינימליים שאתה עושה, דברים שהם כורח המציאות, הם צריכים להעשות מה שקרוי בעגה הישבתית: תורה'דיג'. 'תורת', זה התרגום, אבל זה עוד לא 'תורה'דיג'. אנחנו מדברים כאן עם אברכים, לנים בעומקה של הלכה, גדולי תורה. גדולי יראה. אנחנו מחכים לכם. מי זה 'אנחנו'? כלל ישראל. מה אתם יכולים לעשות בשבילם? להגביר את החשק. להגביר את ה'געשמאק' בלימוד. להגביר את

שהמקום מתאווה שיהיו עמלים בתורה. עד כאן לשון המדרש. וכעין זה איתא בבבלי (עבודת ד'ה"א), 'תנו רבנן, אם בחוקותי תלכו', אין אלא לשון תחנונים. וכן הוא אומר, וכו'. עד כאן לשון הגמרא.
16. אה. בברכת מרדכי (ויקרא פרשת בחוקותי מאמר 'בחוקותי', מהדורת וויינרעב י"ג-ה'תשס"ג, עמוד שס"ב) הוסיף וכתב, 'העמל' אינו רק מכשיר עזר, במונח הרגיל של המילה. כל מי שזכה לעמול יודע אל נכון כי מה שבא בעקבות העמל, אינו זה הדבר הבא בעקבות הפשט או המבאר או הטקסור. מי שאינו יודע וחש, כי העמל כדברי רש"י בסנהדרין (ע"פ ב' ד"ה תורה) על הנאמר (משלי ס"ז כ"ז) 'נפש עמל עמלה לו', 'שמחורת עליו ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדריה', מי שאינו מרגיש זאת, לא ידע טעם עמל מעולם. העמל חש זאת, בפועל ממש. השגות של תורה, אינן באות דרך סיבה ומסובב רגילים. כל לומד יודע אל נכון כי גם לאחר ה'השקע', לא זוכים להישגים, אלא דרך מציאה. כמה עמל יש להשקיע, כדי להשיג את האמת הזאת, שאין העמל אלא 'גזירת הכתוב', נצרך מצד עצמו. שיש בו ברכה לא רק כאמצעי, אלא כמטרה! עד כאן.
17. אה. עיון בדברי המלבי"ם (התורה והמצוה על הספרא בחוקותי פרשה א' ב')

הערבות, להגביר את השמחה. "ויגבה לבו בדרכי ה'"⁽¹⁹⁾. בראש זקוף, אני אברך! אין לך דבר מגביה ומרומם יותר מזה.

אור לטבריה

מורי ורבותי, לא נחזיק אתכם יותר מיד, ולא נטריח אתכם, כל מה שדיברתי, דיברתי בשמכם, ויעלו הדברים לרצון לפני אדון כל. ויקל עלינו את המעמסה. אנחנו יודעים את המעמסה. זה לא קל. אבל אדם שעושה את מה שצריך לעשות, הוא מעמיק בתורה, הוא עמל בתורה, הוא הרי מלא שמחה, לא חסר לו כלום. ואנחנו מתפללים לקבל את המובטח, שאמנם לא יהיה חסר כלום, והקדוש ברוך הוא יודע איך לעשות את זה. וכל אחד ואחד, יעלה, ויפרח, ויצמח כגן רטוב, ויפק רצון מה' הטוב כלשון הפזמון שבנוסח התנאים. יעלה, ישגשג, ויהיה אור לישראל. אור לישראל-הוא האור גם לגויים, אבל אנחנו מחפשים אור לישראל. אור, מתוך טובה, מתוך ברכה, מתוך תענוג, מתוך כל טוב שבעולם⁽²⁰⁾.

תודה רבה לכם שבאתם להיפגש איתי, זה מרנין לראות. טבריה, אתם לא זוכרים את מה שאני זוכר ... אני ביקרתי כמה פעמים בטבריה, אני לא יודע אם כבר נולדתם אז, רובכם ודאי לא. מה היה כאן? מה יש היום? פלאי פלאים! כל אחיי עלו והצליחו.

שכתב כענין זה, וזו לשונו, 'מוכרח שמה שכתוב 'אם בחוקותי תלכו' רצונו לומר שתהיו יגיעים בעיון התורה, להשיג החוקים האלה, והכללים שעל פיהם התורה נדרשת, ולהוציא על ידי הכללים והחוקים האלה הלכות התורה, ותורה שבעל פה. שזה לא יושג רק בעמל גדול וביגיעה'. עד כאן לשונו.
18. השגרתיות.
19. דברי הימים ב' י"ז ו'.
20. אה. ראה 'ברכת מרדכי' (ויקרא פרשת בחוקותי מאמר 'כאילו עשיתם עצמכם', מהדורת וויינרעב י"ג-ה'תשס"ג, עמוד שס"ט) שכתב, 'שפע ברכות וכל טוב, ממה הוא נובע? מ'עמלות' בתורה. עמלות של התמדה, עמלות של מסירות, של הקרבה, עמלות של התרכזות, של עיון, של הפניית כל המשאבים, כל היש, כל טיפה של מוח ושל לב, אל עבר העיון והלימוד. זהו מקור הטובה, הברכה, השפע וכל טוב'. עד כאן.

הוא אוריינתא וישראל, כך מדת השלמות לא רק בישראל, אלא אף ב'אוריינתא'. מרגע זה של סיני, אין לה לתורה מציאות עצמית. שוב אינה חמדה 'גנוזה', אלא חמדת חיים, הנטועה במקבליה, לומדיה ומקיימיה. עד לאותו רגע שאין לו ביטוי באוצר מילים כל שהוא היתה התורה מקיימת את העולם, ולא עוד אלא שעל פיה נברא עולמא. מרגע זה. הכל הכל תלוי בישראל לומדיה ומקיימיה. עד כאן. וראה שם עוד שהארץ בדבר. וכן הוא בברכת מרדכי בין פסח לעצרת (נח ושבועות מאמר 'מתן תורה', מהדורת וויינרעב י"ג-ה'תשס"ג, עמוד תר"ט ואילך). וראה לעיל הערה 10 מה שפירש על פי זה.
14. ספרא ריש פרשת בחוקותי פרשה א' א'.
15. וזו לשון הספרא שם, 'אם בחוקותי תלכו, מלמד שהמקום מתאווה שיהיו ישראל עמלים בתורה, וכן הוא אומר 'לו עמי שומע לי ישראל בדרכי ילכו, כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב יד' (תהלים פ"א י"ד-ט"ו). 'לו הקשבת למצוותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים, ויהי כחול זרעך ואצאי מעין כמעותי, לא יכרת ישי שדמ מלפני' (ישעיהו ס"ח י"ח-ט"ט). וכן הוא אומר, 'מי יתן והיה לבכם זה שמו, ליראה אותי, ולשמוח את כל מצוותי כל הימים, למען ייטב להם ולבניהם לעולם' (דברים כ"ז, כ"ח) מלמד